

PULA INVUULA

Leano la kgwebo le le kgonang le tlhoka togamaano tota

Lekwalo la Grain SA la
balemipotlana

BALA MOTENO:

- 3 > Dibela ditlhare mo polaseng ya gago
- 7 > Ka mefero le go opiwa ke tlhogo le ditšhefu tse di bolayang mefero
- 10 > Go tshaloganya bolaodi ba naga

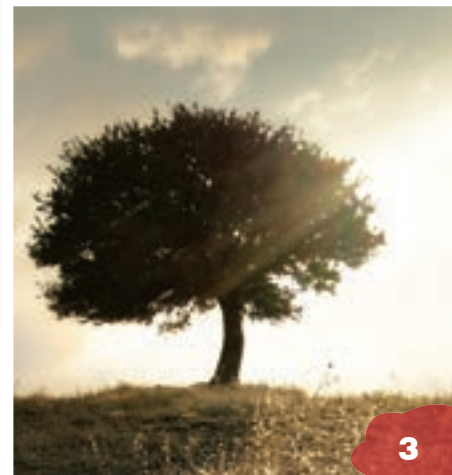
KA NTLHA YA KATLEGO E RE E BONENG KA LENANEO LA PUSELETOMADI MO FOREISETATA, RE WETSWE KE DIKOPO TSE DINTSI GO NAYA MAANO A KGWEBO. O KA RE GO NA LE BATHO BA BA AKANYANG GORE GO NA LE MONGWE O O TLA BA KWALELANG LEANO LA KGWEBO LE LE TLA BA HUMISANG KA BONAKO. GA KE DUMELE GORE GO NTSE JALO!

Ka re le Grain SA, fa re baakanya leano la kgwebo, re simolola ka go lebelela tse di tshotsweng pele. O tshwanetse go itse tse o nang tsona pele o simolola go loga maano. Re tlhoka go lebelela molemirui – mokgweetsi wa ditiragalo tsothe. Go bothokwa go itse gore molemirui o na le kitso e kana kang, o nna mo polaseng, go na le badirisnammogo le ene, molemirui o setse a nnile mongwe mo lenaneo la tlhabololo ka gore ba nne le kitso ya gore ba batla go dira eng?

Jaanong lefatshe – ga se lefatshe le lengwe le le lengwe le le ka dirisiwang go nna molemirui. Re tshwanetse go itse gore lefatshe le le leng teng le kana

kang, ke diheketara tse dikae tse di ka lengwang mme gape ke tse dikae tse di ka fulwang ke diruiwa? Mafulo a mo maemong afe mme go ya le ntlha e, go ka ruiwa diruiwa tse di kana kang mo polaseng? Go jwalwa mofuta ofe wa dimedi mo tikologong ya polase e, e bile boteng jwa mmu bo kana kang mo polaseng? Re tshwanetse go gakologelwa gore boteng jwa mmu bo ka farologana thata mo kgaolong e nnyane ya lefatshe. Tshimo e nngwe e ka tshwanela mmidi, mme e nngwe e e leng gaufi le yona e tshwanetse go jwalwa mafulo. Tikologo ya dijwalwa e ka diragala mo tikologong – ga se tshwanelo go jwala dimedi tsa mofuta o le mongwe ngwaga le ngwaga.

Diterekere le didiriswa di bothokwa go lema tlhaka – palo le bokana ba diterekere di bothokwa, mme se se leng bothokwa go feta ke maemo a diterekere. A diterekere tse di tla kgonwa go dirisiwa mo nakong ya go lema le go tlhagola? Kumo ya tlhaka e tshetswa ke nako ya go dira tse di bothokwa – fa diterekere di se mo maemong a a pila, di tla robega ka yona nako e di leng bothokwa go feta. Dipolase

3

12

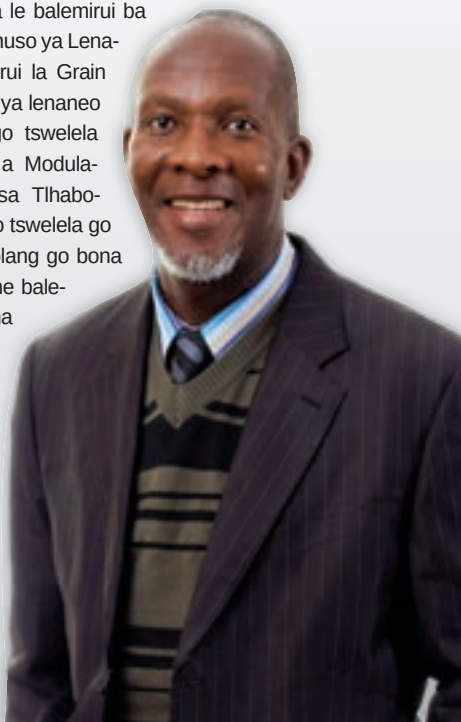
Mme Jane a re...

Phetogo ka nngwe ya ditiragalo tsa bophelo mme gone jaanong re bona phetogo mo maemong a bosa. Fela fa mongwe le mongwe a ne a ipaakanya go simolola go dira ditiro tsa dikgakologo ditsela di tswetswe ka ntlha ya bosa. Re tsogile ka botsididi go na semathana mo dikgaolong tse dintsi mo lefatsheng la rona. Go lesego go itse gore morago ga mariga go tshwanetse go tla dikgakololo...di bo di fitlha.

Kwa Grain SA phetogo e diragetse ke go tlhoma Rre Victor Mongoato. Ka go tshegetsang phetogo mo teng ga thulaganyo, Victor o ne a dirisiwa ke Khuduthamaga ka 24 Phukwi 2012 e le tokololo ya Khuduthamaga. Pele mo ngwageng e o thomilwe a le Modulasetilo wa Sethophathutiso sa Tlhabololo ya Bolemirui sa Grain SA.

Victor o jala mmidi le dinawa tse di omisiwang kwa Kapabotlhaba fa dithaba tsa Derakensberege tsa bophirima di simololang teng mo kgaolong ya Matatiele. Fa ke bua le ene, polase ya gagwe e ne e khupetswe ke semathana mme o ne e a rulaganya gore furu e tlisetse dikgomo le dinku tsa gagwe.

Ka se a se buang go na le balemirui ba bantsi ba ba simolotseng ka thuso ya Lenaneo la Tlhabololo ya Bolemirui la Grain SA. O solofela gore ka thuso ya lenaneo le balemirui ba tla kgona go tswela pele. Ka maemo a gagwe a Modulasetilo wa Sethophathutiso sa Tlhabololo ya Bolemirui o solofela go tswela go thusa balemirui ba ba simololang go bona tse ba di batlang e bile ba nne balemirui ba ba kgonang go uma dijo go jesa lefatshe la rona; balemirui ba ba lekanang le balekane ba bona. Victor o itumelela bokamoso ba balemirui mo Aforikaborwa mme o solofela gore balemirui ba segompieno ba tla kgona go ikemela go kgwetlho nngwe le nngwe e e ka tlang balemirui isago. Re mo eletsang tse-latsweu kwa pele – a pula e mo nele!

Victor Mongoato, Modulasetilo wa Sethophathutiso sa Tlhabololo ya Bolemirui sa Grain SA.

Leano la kgwebo le le kgonang le tlhoka togamaano tota

tse dingwe di na le didiriswa mme ke tsa kgale. Nako ya go lema e fetile – re tshwanetse go tswela pele go didiriswa tse di bothofo mme gape go tshugo ya mmu fa godimonyana fela. Re tshwanetse go simolola go tlhokomela boitekanelo ba mmu wa rona mme re tshole re gakologelwe gore re adima lefatshe go ba ba re latelang. Re na le boikarabelo bo botona go tlhokomela lefatshe gore ba ba re latelang le bone ba kgone go dirisa lefatshe go ntsha kumo.

Mo dikgaolong tse go jwalwang tlhaka, re itse gore go tlhokega maatla a diterekere a makana kang go dirisa lefatshe – re itse gape didiriswa tse di tlhokiwang. Go botlhokwa ruri go lekalekantsha diterekere le didiriswa le bokana ba polase le lenaneo la kumo.

Dipolase tse dintsi di na le ntlha ya go rua diruiwa mme diruiwa tse di tshwanetswe go laolwa. Mo lenaneo la kgwebo re tshwanetse go lebelela maemo a dikgora le boteng jwa metsi – tota le masaka. Go botlhokwa thata gore go nne mo diruiwa di ka nosiwa teng mo kampeng e nngwe le e nngwe. Diruiwa di senya nonofo fa di tlhoka go

tsamaya kgakala go ya go nwa metsi mme go boloka madi go atumetsa metsi go diruiwa kwa ntle ga go di tsamaisa kgakala go nwa metsi.

Ntlha ya bofelo e e leng botlhokwa mo lenaneong la kgwebo ke tekanyetso ya tsamaiso ya dijwalwa tse di tla jwalwang. Ga go kgonegwe ka dinako tsotlhe go lekantsha tshenyegelo yotlhe ka tshimologo ya setlha ka tlhotlha ya tse di leng botlhokwa e sa kgona go fetoga ka bonako. Le gale, go botlhokwa go nna le kitso e e pila ka ntlha ya tlhotlha ya tse di leng botlhokwa go ntsha kumo.

Fa gongwe go tsweng mo morerong o o fa godimo, o ka lemoga gore leano la kgwebo ga se sengwe se mongwe a ka se go kwalelang a ntse mo ofising ya gagwe. Fa leano le batlwa go nna le mosola mme le fa le tla dirisiwa ka katlego, tsotlhe tse re di tlhalositseng fa godimo di tshwanetswe go nna teng mo leaning mme leano le tshwanetswe go lekalekantshwa go tsamaelana le molemirui le tse di leng teng mo polaseng ya gagwe.

**JANE MCPHERSON, MOLAODI
WA LENANEO LA TLHABOLOLO
YA BOUMI YA GRAIN**

Dibela ditlhare mo polaseng ya gago

KOKETSO YA BATHO LE PHOKOTSEGO YA GO NNA LE TEMO GO OKETSA KGATELELO MO MMUNG O O KA LENGWANG. GO REMA LE GO TLHAGOLA GA DIMELA TSA TLWAELO GO BONA DIKOTA TSA GO AGA MATLO, DIKGONG TSA GO GOTSATSA MOLELO LE GO APAYA MME GAPE GO BULA MABALA GO JWALA DIJWALO GO RE ISA PHOKTSEGONG YA DIKGWA LE DITLHARE.

Balemirui ba bantsi go dikologa lefatshe ba simolola go lemoga gore ditlhare di na le mosola mme ba tlhokomela ditlhare mo dipolaseng tsa bona mme gape ba simolola go jwala tse dingwe mo dipolaseng tsa bona. Ga go nako e e phalang jaanong go ithuta bojang le bogoreng.

Go mosola gore balemirui ba jwale ditlhare go dikologa ditshimo tsa bona go thibelela phefo. Ntlha e e dirwa ka go jwala ditlhare di bapile mo mafelelong a a sa lengweng go bapa le ditshimo mme go itsewe e le dikgwa tsa bolemirui. Ke dingwaga tse dintsi balemirui ba ba nnang mo tikologong e phefo e fokang thata ba jwala ditlhare kgotsa ditlhatsana go thibelela phefo. Dithibelelaphefo tse di ka nna di le setlhare se le sengwe kgotsa ditlhare di le nne (1 - 4) di bapile kgotsa diporosente di le lesome (10%) tsa lefatshe mme go se fokotse tshimo le kumo ya teng. Mokgwa o wa go jwala ditlhare go thibelela phefo o mosola ka gore dimela tse dintsi di tshwengwa ke phefo mme gape metsi a mowafala go feta go tsweng mo tshimong e e se nang dithibelelaphefo. Dimela jaaka mmidi le disonobolomo fa di sa le boleta di ka sengwa ke phefo kgotsa motlhaba o o fokiwang mme go ka fokotsa kumo kwa mafelelong. Ke maswabi gore balemirui ba bantsi go

feta, tota ba bantšha ba ba sa simololang ba fengwa ke phefo fa e senya dijwalo tsa bona. Go na le dintlha tse pedi tse di tlang mathata a:

1. Dikgwa tse di leng teng di rengwa go gotsa molelo mme ga di tshomarelwe.
2. Balemirui ga ba jwale dikgwa tse dintšhwa ka ntlha ya go se nne le kitso ya mosola wa tsona.

Ga go na pelaelo ya gore dikgong tsa go gotsa molelo di bothokwa thata, mme go bothokwa gore dikgwa tse leng teng di dirisiwa ka tshologanyo. Go bothokwa gore go nne tekotekanyo gare ga tiriso le tshireletso ya dikgwa.

Tekotekanyo gare go tiroso le tshireletso e ka bonwa jang **Busetsa tse o di tsayang**

Fa go le bothokwa go rema ditlhare, e ka nna go gotsa molelo kgotsa go aga matlo, tsaya tsia go jwala tse dingwe go busetsa tse o di remileng. Fa go na le tlhotlha ya go reka ditlhatsana, e bone e le poloko ka go tla nna mosola morago ga nako. Fa gongwe o ka kgona go jwala ditlhatsana tse di setseng di thogile ka fa tlase ga ditlhare tse di remilweng mme ga go tlhoke tiriso ya madi. **Mabulukomo** (*Eucalyptus Grandis*) le **Mabolekewatele** (*Acacia Mearnsii*) ke ditlhare tse di tlwaelegilweng go jwalwa e le dithibelelaphafo mo Aforikaborwa. Di tlhoga ka bonako, di tlhoga di le sekgwa mme di thibelela phefo, di thata mme di tlhoga mo tikologong e nngwe le e nngwe. Nnete ke gore ke tsa moseja mme ga se tsa mo Aforikaborwa.

Perekisi ya naga (*Kiggelaria Africana*) ke setlhare sa mo se se ratwang go jwalwa go nna sethipelelaphefo mme se naya moriti go diruiwa

Dibela ditlhare mo polaseng ya gago

e bile se ka emelela ditlhare tse di tswang moseja. Ditlhare tse di mela ka bonako mo ditikologong tsotlhe tsa Aforikaborwa, din a le matlhare a a tlhogang jaaka sekgwa mme ga di jewe ke diruiwa e bile dikala tsa tsona di thata mme ga di robiwe ke phefo.

Rema ka botlhale

Tsaya nako go itse ditlhare tse di leng mo polaseng ya gago. Ditlhare di tsaya go rengwa ka go farologana. Sekao ke fa o na le mabulukomo, o ka bona tiroso ya tsona go ya go baneng ba bana ba gago fa o tlhologanya go rema ga tsona. Se tlose kutu ya setlhare fa o se rema, mme bogolo o reme dikala tse di tswang mo kutung e le ditlhare. Tlogela ditlhare tse pedi mo kutung go nna moriti le tshireletso go ditlhare tse dingwe tse di melang. Mablekewatele one ga a ntshe ditlhare gape fa a rengwa. One ke ditlhare tse di melang fa di fiswa ka molelo. Molelo o tlhogisa peo e e leng mo mmung. Ntlha e e tla tlhogisa sekgwa se se pila tota. Tlhokomela go fisa ga ditlhare tse ka di ka simolola go tlhoga gongwe le gongwe le mo masimong.

Dirisa dilo tse dingwe go gotsa molelo

Go na le dilo tse dintsi tse di tlhalegilweng tsa go gotsa molelo kwa ntle ga dikgong. Diako tsa mmidi di pila tota mme di ka selwa mo masimong morago ga thobo e bile di ka bolokwa. Di gotsa molelo o o monate mme di pila go apaya le go thuthufatsa ntlo. Boloko ba dikgomo le bona ke sengwe se se ka dirisiwang go gotsa molelo; ga bo je madi go kgobokangwa. Fa o na le kgwebo ya go tlhakana temo le go rua dikgomo o ka bona dilo tse ka bobedi.

Gasa mafoko

Nna modiri mme o kgaogane kitso ka ntlha ya tshireletso le tiriso ya dikgwa. Se eme o sa dire sepe o ntse o bona moagisani a tlosa dithibelelaphefo tsotlhe mo polaseng ya gagwe. Ruta ditsala tsa gago tsa balemirui ka mosola wa dikgwa mme o ba tlhotlheletse go jwala tse dintšhwa.

Mosola wa dikgwa tse di leng dithibelelaphefo ke ofe?

- Di naya tshireletso go dijwalwa.
- Di tshwara mmu gore o se fokiwe ke phefo. Tshenyo ka ntlha ya phefo e ntsi mme mo mafelong a mangwe go latlhega mmu o o ka bo o dirisiwa go jwala dijwalo. Dithibelelaphefo di thibelela phefo mme di sireletsa mmu le dijwalo.
- Di naya diphedi tsa dikgwa manno mme di ka thusa dijwalo.
- Di thusa go tshwara mmu gore mmu o nne pila.
- Di ka naya dijo tse di omeletseng go diruiwa le mo mmung.
- Di fokotsa mowafatso ya metsi ka ntlha ya phefo mme di tlhabetla maemo a dijwalo gore di tlhoge sentle.
- Fa di laolwa sentle di ka naya dikgong go gotsa molelo le dikota tsa go aga matlo.
- Di naya moriti.

Go bona mosola wa dikgwa mo dipolaseng tsa rona re tshwanetse go dirisa dintlha tse nne tse di botlhokwa ka go tsewelela le ka tshwanelo. Fa re ka laola dikgwa tsa rona sentle rona le dipolase tsa rona re tla amogela thuso e bile go tla bopa tikologo e e pila ya bokamoso.

GAVIN MATHEWS, BACHELOR YA BOLAODI BA TIKOLOGO, UKZN

Dithoro tsa mariga

Tekanyetso e go naya maemo a go laolo kgwebo ya gago

FA E RULAGANWA MME E DIRISIWA TSAMAEANO LE LENANEO LE GO LAOLA KUMO E E TSHEGETSANG GO LAOLA KGWEBO YA GAGO, TEKANYETSO E NNA SEDIRISO SE SE THUSANG TOTA, SE SE GO KGONISANG GO RULAGANYA, GO DIRISA LE GO LAOLA DITIRAGALO TSA GAGO TSOTLHE. KA GO DIRA JALO, E GO KGONISA GO NNA MO MAEMONG A GO LAOLA KGWEBO YA GAGO SENTLE.

Mongwe o kile a re fa o sa itse kwa o yang teng o ka goroga go gongwe. Ka go re jalo go amana tsamaiso ya kgwebo ya gago. Fa o sa loge maano mme wa tlhoma tekanyetso sentle, o ka felelela o sa goroge kwa o neng o batla go ya teng (maikaelelo), kwa o ikanneng go ya teng. Boikaelelo ba kgwebo ya gago ke bofe? Le fa o ka nna le maikaelelo a mantsi, go nna le madi go tshwanetse go nna boikaelelo ba gago ba ntlha. Go bona madi go tsamaelana le go bona poelo go tswelala, go nna le nnete le go tswelala go kgona go nna le tšhelele mo seatleng e e ka dirisiwang jaaka go tlhokiwa.

Gakologelwa gore tekanyetso e bonwa e le leano le le kwadilweng, le le filweng ka ditlhaka tse di supang madi, tsa ditiragalo tse di tla dirwang mo kgwebong ya gago go bona maikaelelo a o a tlhomileng.

Bothata ba go tlhoma tekanyetso ke gore ga o na makwalo a tshimologo ka madi a ise a dirisiwe mme o tshwanetse go balela lotseno le tshenyegelo ya madi e e ka nnang teng yotlhe.

Go balela lotseno le tshenyegelo e e ke nnang teng go sengwe le sengwe se se leng mo tekanyetsong ya gago go ka nna thatan ka gore o tlhoka tshedimosetso ka ntlha ya tlhotlhwaga ya bokamoso ya dilo tsotlhe.

Tse di latelang ke dintlha tse di ka thusang:

- Fa o na le kitso ya lotseno le tshenyego ya dingwaga tse di fetileng, go a thusa. Go go naya maemo a go simolola tekanyetso ya ngwaga e e latelang.
- Kgobokana kitso e ntsi jaaka go kgonegwa – buisa dimakasine tsa bolemerui, utlwelela seromamowa, tsena dikopano matsatsi a balemirui le matsatsi a ditlhophaga tsa boithuti, batla kitso mo inthaneteng, tsena kopano ya NAMPO, buisa dikuranta, jalo le jalo.
- Buisana le bareki ba kumo ya gago go go naya tlhotlhwaga e kumo e ka rekisiwang ka teng.
- Ikopantshe le bathelesi ba gago go go naya tlhotlhwaga ya tse o ka di tlhokang go lokela kumo.

Mo athikeleng ga go kgonegwe go supa go tlhoma ga tekanyetso yotlhe. Le gale, re tla leka go supa dintlha tsa lotseno le tshenyegelo ka go dirisa dikao. Lemoga gore tekanyetso e tshwanetse go nna gauhi le bonnete jaaka go kgonega. Gagamatsa dikgole fa o tlhoma lotseno mme di repise fa o nagana tshenyegelo. Go tswelala go leka gape le gape go tla fokotsa mathata a go tlhoma tekanyetso.

Sekao sa lotseno

Mmidi

Go latela lenaneo la go laola kumo ya gago o rulaganya go jwala diheketa di le 150 tsa mmidi ka kgwedi ya Ngwanatsele mo ngwageng wa 2012 ka kumo e e ka nnang ditone di le 4,5 ka heketa. Ka kitso e o e kgobokantsheng o bona gore o ka bona tlhotlhwaga e e leng R1 800 ka tone mo setlheng se se latelang.

Mmidi

Diheketa (a)	Kumo/ heketa (b)	Kumo yotlhe (c)	Lotseno ka tone (d)	Lotseno ka heketa (e)	Lotseno lotlhe
150	Ditone di le 4,5	Ditone di le 675 (a x b)	R1 800	R8 100 (c x d)	R1 215 000 (a x e) kgotsa (c x d)

Tekanyetso e go naya maemo a go laola kgwebo ya gago

Peo

Diheketara tse di tla jwalwang (a)	Peo ka heketara (b)	Peo yotlhe ka dikilo (kg) (c)	Tlhotlha ka kgetsi ya dikilo di le 25 (d)	Palo ya dikgetsi tse di rekiwang (e)	Tlhotlha yotlhe
150	Dikilo di le 6	Dikilo di le 900 (a x b)	R1 500	Dikgetsi di le 36 (c / 25 kilo)	R54 000 (d x e)

Disele ya bene ya polase

Dikilo ka kgwedi (a)	Dikilo tsotlhe ka ngwaga (b)	Tiriso (c)	Dilitara tsa disele ka kgwedi (d)	Dilitara tsa disele ka ngwaga (e)	Tlhotlha ya disele (f)	Tshenye-gelo ka kgwedi (g)	Tshenye-gelo yotlhe (h)
1 250	15 000 (a x dikgwedi tse 12)	10 kilo ka litara	125 (a/b)	1 500 (b/c)	R11,50	R1 437,50 (d x f) kgotsa (h/12)	R17 250

Tlhotlha ya mogala

Tlhotlha yotlhe ya ngogola (a)	Tlhotlha ka kgwedi ya ngogola (b)	Bolekgolong ba koketso (c)	Tlhotlha ka kgwedi ba ngwaga e e latelng (d)	Tlhotlha yotlhe ya ngwaga e e latelang
R7 380	R615	6%	R652	R7 823

Sekao sa tshenyegelo

Peo

Go latela lenaneo la go laola kumo ya gago o rulaganya go dirisa dikilo di le 6 tsa peo go jwala heketara go bona dimedi di le 20 000 mo heketareng go jwala ka Ngwanatsele 2012. O tla dirisa mofuta wa mmidi o o leng YYYYGGG. Ka kitso e o nang le yona tlhotlha ya peo e ka nna R1 500 ka kgetsi mo setlheng se se latelang.

Disele ya bene ya polase

Go tsweng mo tshedimosetsong ya dingwaga tse di fitileng o rulaganya go tsamaya dikilometara di le 1 250 ka kgwedi mme go go naya 15 000 ka ngwaga. O itse gape gore bene ya gago e tsamaya dikilometara di le 10 ka litere. Ka kitso e o e kgobokantsheng o akanya gore disele e ka rekwa ka R11,50 ka litere mo setlheng le le latelang.

Palelo e e fa godimo e itsewe e le tekanyetso ya go tswa nnoto mme mo sekaong se se latelang sa go duela mogala e itsewe e le palelo ya koketso.

Tlhotlha ya mogala

Go thata go rulaganya tlhotlha ya mogala. Jalo, re tshwanetse go dirisa tlhotlha ya ngogola go simolola mme ra oketsa tlhotlha ya tshenyegelo, ka go nagana enfoleišene e e ka nnang teng, ka...a re re 6%.

Jaaka mo sekaong o tlhoka go balela tlhotlha e o e solofelang ya sengwe le sengwe mo kgwebong ya gago. Ke tiro e ntsi la ntla o e dira, kgotsa o e dira ka go kwala kgotsa ka go e tlhoma ka khompiutara, mme ka ngwaga e e latelang e tla bo e le botoka tota fa o dirisa khompiutara. Fela fa o e dira gape le gape e nna botoka mme tekanyetso ya gago e tla tswelela go nna e e nepafetseng.

Tshedimosetso yotlhe jaanong e dirisiwa go tlhoma makwalo a tekanyetso a mararo a bofelo a tla supang tswelelopele ya kgwebo ya gago ka ngwaga e e latelang.

Go dirisa tekanyetso go tsamaelana le lenaneo la go laola kumo la gago

- Fa o reka dilo, dirisa kitsiso go tsweng mo tekanyetsong le lenaneo la go laola kumo la gago. O tshwanetse go reka dikgetsi di le 36 tsa peo ya mofuta wa YYYYGGG pele ga kgwedi ya Ngwanatsele ka tlhotlha e e ka nnang R54 000. Jaanong, reka go tsamaelana le maano a gago. Fa gongwe go ka nna koketso ya tlhotlha e e neng e sa bonwe mme peo e ka ja go feta R54 000, kwa ntle ga go reka peo e e sa lekaneng mme o tlhokomele gore go ka fokotsa lotseno mme kwa bofelong le poelo ya kgwebo ya gago.
- Fa tiro e feditswe, dirisa tekanyetso le lenaneo la go laola kumo la gago go lekalekantsha la bofelo. Lotseno la nnete lo ne lo le bokana kang mme/kgotsa tshenyegelo e kana kang go lekalekantsha le jaaka o rile mo tekanyetsong ya gago mme tlhalosa pharologano. Jaanong tsaya lebaka le le tlhalosang pharologano mme o le akanye fa o tlhoma tekanyetso e ntšwa – ntla e e tla go thusa go tsweletsa pele kgwebo ya gago.
- Laola tlhotlha ya disele le mogala ka kgwedi le kgwedi. Fa o dirisitse go feta mo kgwedding e nngwe leka go fokotsa tiriso mo kgwedding e e latelang go tsamaelana le tekanyetso ya gago ya kgwedi. Sekaseka botlhokwa ba go dirisa bene go ya gongwe mme o laole maeto ka bene ya gago, gape sekaseka botlhokwa ba go dirisa mogala mme leka mekgwa e mengwe ya go buisana.

Fa tekanyetso e rulagangwa jaaka go tlhalositswe mme e dirisiwa jaaka go tlhalositswe e nna sediriso se se pila go laola kgwebo – se go baya mo mae-mong a go laola kgwebo. Mo athikeleng e e latelang e, re tla lebelela mosola wa go dirisa tekanyetso.

ATHIKELE E ROMETSWE KE MARIUS GREYLING

Ka mefero le go opiwa ke tlhogo le ditšhefu tse di bolayang mefero

FA RE LOGA MAANO KA DITIRAGALO TSA RONA TSA SETLHA SE SENTŠHWA GAPE KE NAKO YA GO NAGANA KA MOKGWA O RE YANG GO TLHAGOLA MEFERO MO DITSHIMONG TSA RONA. MEFERO KE SENGWE SE SE OPISANG DITLHOGO TSA BALEMIRUI MME E KA SENYA KUMO YOTLHE YA MOLEMIRUI FA GO SA TLHOKOMELWE!

Balemirui ba bantsi ba tlhola ba na le mathata ka ntlha ya didiriswa tsa kgale kgotsa tse di robegileng tse di dirang gore paakanyo ya mmu go jwala go nne thata mme badiri le tisele ke dilo tse di turang e bile di ka gatelela balemirui go fokotsa ditiragalo tsa temo. Nnete ke gore fa didiriswa tse di sa siamang, tse dingwe tsa kgale le go tlhoka madi di thibeleda molemirui go tlhokomela “go opisiwa tlhogo ga mefero”, o tlile go sala a opiwa ke tlhogo go feta fa kumo e le kwa tlase mme a fitlhela a sa kgone go duela madi a a adimilweng kgotsa a sa kgone go baakanya didiriswa le go reka tisele!

Molemirui mongwe le mongwe o tshwanetse go itse mefero e e tlhogang mo masimong a gagwe e bile o tshwanetse go itse mathata a a tlišwang ke mefero go lenaneo la dijalo tsa gagwe. O tshwanetse go swetsa gore ke mokgwa ofe o a yang go o dirisa go thibeleda mefero mo masimong a gagwe mme o tshwanetse go simolola pele ga setlha se simolola, o gatelelwa go nna le leano go itse gore o tla phephafatsa masimo a gagwe gore go se nne mefero e e ka utswanang kotlo le metsi tse di tshwanetseng go nna teng go dirisiwa ke dimela tse a yang go di jala.

Go na le mekgwa e mentsi e e ka dirisiwang go lwantsha mefero ka tiro le ka tšhefu.

- **Mokgwa wa go dirisa tiro** go thibeleda mefero ke go kumula mefero ka diatla, go dirisa mogoma, go tlhagola ka didiriswa le go e kgaola.
- **Mokgwa wa go dirisa tšhefu** ke go gasa ditšhefu tse di dirisiwang go bolaya mofero wa mofuta mongwe. Balemirui ba bantsi ba rata go dirisana mmogo le baitseditšhefu ba ba ka ba thusang go supa mofuta wa mefero mme ba thusa go tlhophla lenaneo la go bolaya mefero ka ntlha ya mofuta wa dijalo.

Grain SA e gakolola balemirui go tlhophla ka tlhologanyo fa ba reka lenaneo la tšhefu go bolaya mefero. Kwa masimo a tletseng ka mefero mme kumo a ka fokotsa go ka dirisiwa mekgwa e e sa tlwaelwang – mme ga go a tshwanelwa go nna jalo gotlhe mme go ka dirisiwa mananeo a a sa tureng thata. Go nna balemirui gape le gape ba ba ithutang mo makokong a boithuto le kitsiso a dithutiso tsa Grain SA gore tiriso ya ditšhefu ka tshwanelo go ka oketsa kumo ya ngwaga. Re itumelela dirapoto tse re di amogelang ka ntlha ya koketso ya kumo fa ditšhefu di dirisiwa go bolaya mefero ka tshwanelo. Ka gore re bona tsewelelopele ka ntlha ya koketso ya kumo, balemirui ba rona ba lebelela didiriswa tse di gasang ditšhefu, le fa e le go reka tse di gasang ka bontshi kgotsa tse di dirisiwang ka diatla.

Kwa mafelelong, ditšhefu tse re di dirisang di tshwanetse go bolaya mofuta ya mefero e re batlang go e bolaya mme di se senye tikologo e bile le batho ba ba e dirisang ba se tshwenyege. Go bothokwa go tlhologanya gore ditšhefu di a bolaya mme di thusa fela fa di dirisiwa ka tshwanelo le tlhokomelo.

Mokgwa wa go dirisa ditšhefu

Buisa ditshwao

Go bothokwa thata go buisa ditshwao mo setshelong se sengwe le se sengwe sa ditšhefu mka kelotlhoko. Dikgakololo tsotlhe tse di fiwang mo

ditshwaong di fiwa morago ga ditiriso tse dintsi di dirilwe ka go dirisa ditšhefu mo ditikologo tse di farologaneng. O tshwanetse go buisa ditshwao gape le gape fa o reka lebotlolo la tšhefu le le ntšhwa ka gore dikgakololo di ka fetoga morago ga go bonwa dintlha tse dingwe fa tšhefu e dirisiwa.

Go bothokwa thata gore molemirui a tlhologanye go dirisa tšhefu ka tshwanelo mme a rute le badirisanimmogo ba gagwe. O se ka wa tlišetsa bowena kgotsa kumo ya gago kgotsa bareki ba kumo ya gago kotsi ka go se dirise tšhefu ka tshwanelo!

- Ditshwao mo ditšhefing di tla tlhalosa dintlha tse di siameng go dirisa tšhefu e bile le mo dijalong dife mme gape di tla tlhalosa ‘tiriso mo nagegeng’ ka go supa mefero, disenyi le malwetse tse di ka di lwantshang. Tšhefu e dirisiwe fela go lwantsha tse di filweng mo setshwaong.
- Setshwao se tla go naya kitso gape jaaka mokgwa wa go tlhakanya tšhefu le metsi, mokgwa o o bonolo go e gasa, bokana bo bo tshwanetsweng go gaswa, bokana kang bo bo ka gaswang mo dimeleng ka ngwaga le nako e e tshwanetsweng go feta pele go gaswa gape kgotsa go robiwa.
- Sekao ke fa go dirisiwa Roundup go bothokwa thata go dirisa metsi a a phepa tota. Roundup e kgomarela dikarolwana tsa mmu mme e nna boseng e bile ga e kgone go dira sepe. Ntlha e e dira gore go nne bothokwa thata go dirisa metsi a a phepapeha. Molemirui yo a tlhakanyang tšhefu ka metsi a a tswang mo letamong kgotsa mo nokeng o itatlhela madi ka gore tiriso ya tšhefu e e turang go ka se thuse sepe go tlosa se a batlang go se tlosa.
- Setshwao se tla go supetsa gape gore go aparwe diaparo tse dife go sireletsa batho ba ba dirisang tšhefu mme gantsi go na le tshupetso ya go dira eng fa tšhefu e ka nowa kgotsa e ka tshologa ka phoso. Ke ka go kgoma ka letlalo kgotsa ka go hema mowa o o nang tšhefu mo go ka bolayang.

Setshwao se se mo mabotlolong a ditšhefu ke ntlha e e bothokwa ya kopano gare ga ba modiro le molemirui go dirisa ditšhefu ka tshwanelo le kelotlhoko!

Lotlela ditšhefu ka dinako tsotlhe!

Balemirui ba ba nang kelotlhoko ba baya ditšhefu tsa bona mo lefelong le le lotlewang. Go na le dikgang tse dintsi tse di tlhomolang pelo tse di bolelwang ka ditšhefu tse di lwadisitseng kgotsa tse di bolaileng batho. Go lekalekangwa gore batho ba ba ka nnang 250 000 ba ipolaya ka go nwa tšhefu mo ngwageng e nngwe le e nngwe. Tsweetswee, se dire gore ntlha e e diragalege mme o fitlhe selotlelo mo ba ba kgonang go dirisa ditšhefu ka tlhokomelo ba ka se boneng teng! O tshwanetse go tlhokomela gore mo a bayang ditšhefu teng go ka se kgone go tuka ka gore ditšhefu tse dingwe di tuka ka bonako e bile di ka thunya. Gape, tlhokomela gore di beiwe mo metsi a dipula a ka se kgoneng go tsena teng ka di ka tsena mo metsing a a nowang go be go nna kotsi tota!

Tlhokomela tse go gaswang ka tsona

Didiriswa tse go gaswang ka tsona di tla go thusa go dirisa ditšhefu ka tshwanelo – kgotsa nnyaa! Jalo go bothokwa go tlhokomela didiriswa tse sentle tota! Go bothokwa go tlhatswa didiriswa sentle ka kelotlhoko morago ga go di dirisa mme di beiwe kgakala le dijo le diruiwa. Tlholo didiriswa ka dinako tsotlhe, di baakanye fa di dutla mme o busetse dinosele

Ka mefero le go opiwa ke tlhogo le ditšhefu tse di bolayang mefero

fa di se teng. Kgaso e tshwanetswe go lekalekangwa ka kelotlhoko le ka tshwanelo. Tlhokomela gore sediriswa sa go gasa ga se dutle tšhefu ka ntlha e ga se go senya fela mme e ka senya tikologo.

Dilo tse di dirisiwang go lekalekantsha kgaso di tshwanetswe go se dirisiwe go lekalekantsha dilo tse dingwe. Se dirise dijelo kotsa tsa go ja. Tlhatswa didiriso tsotlhe ka kelotlhoko.

Latlha ditshelelo tsa ditšhefu tsotlhe

Fa tšhefu e fela ditshelelo di tlhatswe sentle gape le gape mme di se dirisiwe gape ka di ne di na le tšhefu mme di ka bolaya batho le diphedi tse dingwe e bile di ka senya tikologo. Le fa o itse gore setshelelo se ka se dirisiwe gape o tshwanetse go se tlhatswa gape le gape pele se latlha. Go dumelwa gore go siame go tsokotsa setshelelo ga raro le go feta. Morago ga moo, setshelelo se tshwanetswe go phungwa go tla diphatlha go se kgonwe go dirisiwa gape mme jaanong di tshwanetswe go latlha mo lifelong mo di ka fiswang teng fa go se na mo di ka busetwang teng. Barekisi ba ditšhefu mo matsatsing a segompiano ba kopa gore ditshelelo di se fiswe mo dipolaseng mme di isiwe kwa di latlhelwang teng ka bontsi ka ditshelelo tse di neng di tshwara ditšhefu di se fiswe gaufi le batho kgotsa diphologolo le diruiwa. Mokgwa o mongwe ke go di epela mosima mo go se nang metsi teng kgotsa mo metsi a ka se kgoneng go tsena.

Nna mogasatšhefu yo o tlhokomelang

Tlhokomela go apara diaparo tsa tshireletso jaaka go laelwa. Go simolola o tshwanetse go tlhokomela gore letlalo la gago le se kgome tšhefu ka go apara hempe e e matsogo a malele, borokgwe bo bolele, di tlhako tse di tswalang le dikousu tse dilele le kuane. Ditlelafo tsa diatla di aparwe mme di tlhatswe sentle pele di rolwa. Tlhapa sefatlhego le matlho kgotsa letlalo ka bonako fa tšhefu e ka gasetswa teng. Fa gongwe go botlhoekwa go apara ditshireletso mo matlhong jaaka diborele le mmampakisi go phepafatsa mowa o o hemiwang. Se tsentshe batho ba bangwe mo kot-

sing mme tlhokomela gore diphologolo le diruiwa din ne kgakala le kwa go gaswang teng.

Bagasatšhefu ba gakologelwa go nwa metsi a mantsi go thibelela tatlhego ya metsi mme ba se goge motsoko kgotsa ba se je tota le go nwa fa ba ntse ba gasa tšhefu. Ga go a siama go gasa ka nako ya letsatsi le le bollo. Mme gape ga go a siama go gasa fa go le metsi le fa o ka re pula e ka na. Nna botlhale mme se kgome ditšhefu e bile tlhokomela go se heme mowatšhefu ka go tsamaya ka fa phefo e fokelang go kwa ba gasang teng mme gape se gase ditšhefu fa phefo e foka.

Mowatšhefu ke eng?

Ntlha e e supa dithoti tse dinnyanennyane tsa tšhefu tse di leng mo mowing mme di fokiwa ke phefo go tsweng kwa go gaswang teng. Dithoti tse di dinnyane e bile di botlhofo mme di ka fokiwa ke phefonyana fela. Ke yona ntlha e e e dirang gore mogasatšhefu ka segasatšhefu sa mokwatla a tshwanetseng go tlhokomela kwa phefo e fokelang teng mme o tshwanetse go leka go gasa tšhefu a ntse a tsamaela kwa phefo e tswang teng gore mowatšhefu e tloge mo a gasang teng. Fa mowatšhefu e fokelwa mo tshimong e e sa tshwanelwa go gaswa go ka senyega thata ka kumo ya tshimo eo e ka ya tlase mme mogasatšhefu o tla tshwanela go duela tshenyo.

Dikotsi tse dintsi di tlagisitswe jaaka fa Round-Up e gasetswa mo mmiding o o siametseng Roundup mme phefo e be e fokela mowatšhefu mo mmiding o o sa e siamelang ka tshenyo e ntsi tota! Mowatšhefu e setse e tlišitse bosula fa metsi a dinoka a sengwa kgotsa le fa batho ba ikutlwa ba gaswa mme ba sa kgone go tloga. Jalo, bagasatšhefu le badirise ba ditšhefu ba tshwanetse go tlhokomela ditiragalo tsa bona. Fa phefo e foka go botoka go ema, pele go simololwa go gasa.

**JENNY MATHEWS, MODULASETILO WA
LENANEO LA TLHABOLOLO YA BALEMIRUI LA GRAIN SA**

***Kgannyana e e kgethegileng e,
e kgontsitswe ke tshwaelo ya ba dithoro
tsa mariga (Winter Cereals Trust).***

Dikgang go tsweng Bokone-bophirima

GO TSWENG TSHIMOLOGONG YA MOTSHEGANONG, GRAIN SA E SIMOLOTSE GO TSWELETSA PELE DITIRO TSE DINTSHWA MO BOKONE-BOPHIRIMA KA THUSO YA BATLHABOLODI BA LE BANE. KA NTLHA YA KOKETSO YA KGATLHEGO KA DITIRAGALO TSA GRAIN SA MO KGAOLONG E MME LE GORE DITIRAGALO DI NTSE DI OKETSWA GO NNILE BOTLHOKWA GO KOPANTSHA LE GO SIMOLOLA DITLHOPHA TSA THUTO MO DITIKOLOGONG TSE DITONA GO FETA TSA MALOBA TSE DI NENG DI TLHOMIWA MO MOTSENG O MONGWE LE O MONGWE.

Nnete ke gore go a tura go tlhoma dikopano mo metseng fa re kgona go naya kitso fela jaaka re ne re kgona ka go dirisa ditlhopha tse ditona. Re tlhoka gore batho ba tlhologanye gore re batla go amogela batho ba bantsi go feta ba pele! Dintlha tsa pabalesegodijo le tlhabololo ya lefatshe di kaya gore re amogele balemirui ba bantsi go ba naya kitso le go ba tshegetsa go nna balemirui jaaka go tshwanetse. Metlha ya go ruta ya ditlhopha tsa boithutiso di tla tshwana mo lefelong le lengwe le le lengwe mme bathab-olodi ba tla tswela go tshwara Matsatsi a Balemirui, tota le go ruta mo dikgaolong tsotlhe.

Ditlhopha tsa boithutiso di simolotswe kwa:

- Raymond Boardman mo Potchefstroom, Ventersdorp le Koster;

- Arthur Clayton mo Lichtenburg le Coligny;
 - John Mathews mo Mafikeng le Mooifontein; mme gape le
 - Jan Pretorius mo Delareyville, Ottosdal, Sannieshof le Wolmaransstad.
- Grain SA gape e ntse e buisana le ba Mafapha a Tlhabolotikologo le Tlhabolomafatshe mme gape le ba Bolemirui, Dikgwa le Ditlhapu. Go latela tirisanommogo e e kgatlang mo dipolaseng di le 16 kwa Foreisetata ka 2011 - 2012, re solofela gore re tla nna badirisanimogo go bapa le mafapha mme re tla dirisana go busetsa madi go dipolaseng tse di kwa Bokonebophirima go tshwana jaaka kwa Foreisetata.

Go na le mananeo a kgwebo a mantsinyana a a simolotsweng go latela maeto go dipolaseng mme re solofela gore ke tshimologo ya tse dintle tse di tla bonwang kwa pele! Balemirui, tsweetswee, gakologelwa go tswela go dira thata mo dipolaseng mme le dire tse le di kgonang go tswela pele dikgwebo tsa lona e bile le ntse le nna balemirui ka maikaelelo a a ka kgonwang kwa ntle ga go nna fela le emetse pusetso ya madi mo dipolaseng!

**JENNY MATHEWS, MODULASETILO WA LENANELO
LA TLHABOLOLO YA BALEMIRUI LA GRAIN SA**

Go tlhaloganya bolaodi ba naga

GA GO MONATE GO BONA NAGA KA NAKO E YA NGWAGA. GANTSI, MAFULO A FEDITSWE KE DIRUIWA MME DI BOPAME THATA. KGANG E E BOTLHOKO KE GORE BOJANG BO TLA SIMOLOLA GO TLHOGA FELA MORAGO GA DIPULA TSA DIKGAKOLOGO. GO BOTLHOKWA THATA GORE BALEMIRUI BA RONA BA SIMOLOLE GO TLHALOGANYA BOLAODI BA NAGA.

Bojang le mafulo ke dilo tse di tshwanetsweng go tlhalogangwa e bile di laolwe gore di nne letlotlo go rona le ba ba re latelang. Ka nako e go na le dikgaolo tse dintsi kwa naga e senyegileng ka ntlha ya go fulwa go feta mme ke ipotsa gore ba ba tlang ba ka se itse gore naga e ne e ntse jang pele?

Naga mo Aforikaborwa e ka bonwa e le mefuta e e setseng e supilwe ka tlhakatlhakano ya majang e le mefuta e meraro ka bophara e bong e le naga e e botshe, e e bodila le e e tlhakaneng.

Pharologano gare ga mefuta ya naga e dirwa bogolo ka maemo a bojang go ba mafulo le bomonate bat eng go diruiwa tse dinnye le tse digolo ka dikgwedi tsa mariga.

Ka bophara mo dikgaolong mo pula e nang thata mmu le ona o tlhatswitswe mme ga o na maatla. Kwa pula e sa neng teng thata mmu o na le maatla mme mafulo le ona a na le kotlo ka dinako tsa mariga.

Go ipaakanyela nako e tsididi ya mariga mo dikgaolong tsa nagagodi-mo, majang a naga a boloka kotlo mo meding a ona ka mafelelo a selemo pele ga serame sa ntlha.

Ntlha e ke ntlha e e botlhokwa fa o batla go tlhaloganya bolaodi ba naga ya gago. Fa naga e fulwa go tselelela mo marigeng bojang ga bo fiwe nako ya go ipaakanyela mariga ka go tlhoga matlhare gape go kgona go boloka kotlo mo meding. Kotlo e botlhokwa go kgonisa semela go simolola go tlhoga fa pula e na ka selemo. Tihola mo dikampeng tsa gago ka nako le nako ka nako ya selemo go bona fa bojang bo fulwa go feta. Dikgomo di ka iswa kwa kampeng e nngwe. Khutswafatso ya mefuta ya naga e fiwa fa tlase.

Dintlha tse di botlhokwa tsa naga e e botshe

Naga e e botshe gantsi e fitlhelwa mo dikgaolong tse di kwa tlase mo serame se sa bonalweng e bile mo pula ya dimilimetara di ka nna 250 go ya 625 e nang ka ngwaga. Majang gantsi a monate go fulwa ngwaga otlhe mo nageng e e laolwang ka tshwanelo.

Fa o tsamaya mo nageng mo polaseng ya gago ka mariga o ka leka matlhokwa a majang a mefutafuta ka go a tsaya mme wa a roba. Matlhokwa a majang a a botshe a robega bonolo fa gare ga menwana

Tlhogokgolwane e e tlositsweng gare ga kgwedi ya Phukwi, morago ga pula e e ka nnang dimilimetara di le 40 e nele ka Seetebosigo.

ya gago mme matlhokwa a majang a a seng monate a thata e bile ga a robege bonolo. Teko e, e go naya sesupetso sa bokana ba majang a a botshe go majang a a seng monate a a leng mo nageng ya gago.

Majang a a botshe a a jewa, ke go re a monate go jewa ka diruiwa mme gape a thugwa bonolo mo mateng a diruiwa. Ke yona ntlha e e e dirang gore naga e botshe e ka fulwa go feta fa go na le diruiwa tse dintsi mo kampeng e le nngwe ka nako e telele ka dikgwedi tsa selemo. Diruiwa di tsaya nako go tlhopha majang a a botshe mme di tswelela go fula majang a fela.

Fa go dirisiwa bolaodi bo bo tshwanetseng naga mo kampeng e e nang majang a a botshe a mefufufuta a ka kgona go tlhoga sentle gape fa pula e na ka tshwanelo.

Tlhogokgolwane ke mofuta wa bojang bo bo fitlhelwang mo nageng e e botshe mme bo ka nna bojang bo bo leng bontsi mo dikgaolong tse dingwe mo bo ka nnang mafulo a a pila tota e bile a tshwanetswe go tlhokomelwa.

Dintlha tse di botlhokwa tsa naga e e bodila

Naga e e bodila e fitlhelwa mo dikgaolong tse di kwa godimonyana tse di leng tsididinyana go feta mo nageng e e botshe ka pula e e ka nang e le dimilimetara di le 625 go feta. Matlhare le matlhokwa a majang mo nageng ya mofuta o a thata mme a na le sengwe se se bidiwang '*lignin*' se e leng sengwe se se tshegetsang matlhare le matlhokwa a majang mme se dira gore majang a a nne thata go thugwa mo mateng a diruiwa go feta majang a a botshe. Majang a a jewa fela fa a sa le tala ka dikgwedi tsa selemo mme a na le kotlo e e kwa tlase ka mariga.

Naga ya mofuta o e kgona go tsaya go fulwa thata go feta mme go dira gore go nne diruiwa tse dintsi tse di seng pila fa go fulwa go feta

e bile ga e kgone go tlhoga sentle gape fa e fulwa go feta jaaka naga e e botshe.

Kwa Harris Smith, go ka bonwa dikgaolo tse ditona tse di leng tsa naga e e bodila fa o tsamaya mo ditseleng. Naga e e tlholwa e fiswa ka mariga go bolaya dikgofa le go gatelela tlhogo ya bojang bo botala fa pula e na. Ntlha e, le gale, e tliša dipotso tse dintsi mme ga se mokgwa o o ka tswelelang go dirwa mo nageng e e botshe.

Naga e e tlhakatlhakane

Mokgwa wa majang a a leng mo nageng ya tlhakatlhakano ke go nna botshe le go nna bodila ka go na le majang a a botshe le a a bodila. Fa naga ya tlhakatlhakano e na le majang a a botshe go feta a a bodila e itsewe e le e ya tlhakatlhakano e e monate mme fa e na le majang a a bodila go feta a a botshe e itsewe e le ya tlhakatlhakano e e bodila.

Tlhogokgolwane mo polaseng ya gago

Leina la Latene la Tlhogokgolwane (Maragomagolo), jaaka bojang bo bo tlwaelegilweng go itsewe, ke *Themeda Triandra* mme bo fitlhelwa mo dinageng tsa mofuta yotlhe mo Aforikaborwa e bile bo bonwa bo le botlhokwa thata bo le bojang bo bo botshe ba naga go fulwa ke diruiwa. Ke bojang bo bo maemo a a kwa godimo mo mafulong a dikgaolo tse dintsi. Bojang bo bo maemo a a kwa godimo ke semela se se setseng se le semela mo tikologong go nna dingwaga tse di ka nnang dimilione mme fa se ka tlogelwa se a ijwala mo tikologong ya nako go fulwa le go swa fa tladi e tshuba naga go nna mafulo.

Go botlhokwa go kgona go bona bojang bo mo nageng ya gago. Mo dipolaseng tse dintsi tse di fudisitsweng go feta o ka se bo bone mo nageng ka mariga.

Naga kwa Foreisetatabotlhaba e e nang Tlhogokgolwane e e sa bonaleng e le matlhokwanyana a masweu fela.

PULA IMVULA

Kgatiso e e etlediwa ka thuso ya Maize Trust.

GRAIN SA

PO Box 74087, Lynwood Ridge, 0040
► 08600 47246 ◀
www.grainsa.co.za

PHATLALATŠO Debbie Boshoff

► 08600 47246 ◀
www.grainsa.co.za

BAGOKAGANYI BA DIPOROFENSE

Danie van den Berg

Free State (Bloemfontein)
► 071 675 5497 ◀
danie@grainsa.co.za

Johan Kriel

Free State (Ladybrand)
► 079 497 4294 ◀
► Office: 051 924 1099 ◀
johank@grainsa.co.za
Dimakatsi Nyambose

Jerry Mthomboti

Mpumalanga (Nelspruit)
► 084 604 0549 ◀
► Office: 031 755 4575 ◀
jerry@grainsa.co.za
Nonhlanhla Sithole

Naas Gouws

Mpumalanga (Belfast)
► 072 736 7219 ◀
naas@grainsa.co.za

Jurie Mentz

Mpumalanga (Vryheid)
► 082 354 5749 ◀
► Office: 034 980 1455 ◀
jurie@grainsa.co.za
Sydwell Nkosie

Ian Househam

Eastern Cape (Kokstad)
► 078 791 1004 ◀
► Office: 039 727 5749 ◀
ian@grainsa.co.za
Jenilee Bunting

Lawrence Luthango

Eastern Cape (Mthatha)
► 076 674 0915 ◀
► Office: 047 531 0619 ◀
lawrence@grainsa.co.za
Cwayita Mpotyi

Toit Wessels

Western Cape (Paarl)
► 082 658 6552 ◀
toit@grainsa.co.za

KOLOGANYO LE KGATISO

Infoworks

► (018) 468-2716 ◀
www.infoworks.biz

PULA IMVULA E FITLHELWA KA DIPUO TSE DI LATELANG:

Setswana,

Seesemane, Seaforikanse, Sesotho,
Sesotho sa Leboa, Sezulu le Sethosa.

Go tlhaloganya bolaodi ba naga

Setshwantsho se supa Tlhogokgolwane e e tlositsweng gare ga kgwedi ya Phukwi, morago ga pula e e ka nnang dimilimetara di le 40 e nele ka Seetebosigo. Bojang bo setse bo bone serame se se ka nnang didekrie di le 8 Selsiese tlase ga go tlhapafala ga metsi. Fa o ka lebelela sentle matlhare a mangwe a matala a ka bonwa. Matlhare a a bothokwa thata go semela go kgona go simolola go tlhoga medi e mentšhwa fa nako ya go tlhoga e simolola ka dikgakologo.

Ka tlwaelo, le fa semela se sa tlhoge ka mariga, maemo a medi mo mmung ka fa tlase ga semela a tshwana le go tlhoga ga semela ka fa godimo ga mmu ka mariga le ka selemo.

Tshenyo ya go šwa

Ke tlwaelo go ya ka ngwao go tshuba naga ya mofuta mongwe le mongwe go 'tseweletsa' tlhogo ya bojang bo botala ka dikgakologo. Re tshwanetse go gakologelwa gore fa naga e šwa go feta ka dikgwedi tse Phatwe le Lwetse dimela di senyega thata mme medi e metala e e neng e le teng e sule.

Ka gore kampa e e fisitsweng e bonala e le talatala ka dikgakologo molemirui o tla batla go lokela dikgomo kgotsa dinku mo kampeng eo. Go fula go feta go tla fetsa kotlo ya majang a a simolotseng go tlhoga mme a ka se kgone go tlhoga medi e e ka bo kgonisang go ntsha matlhare a a bothokwa thata ka selemo.

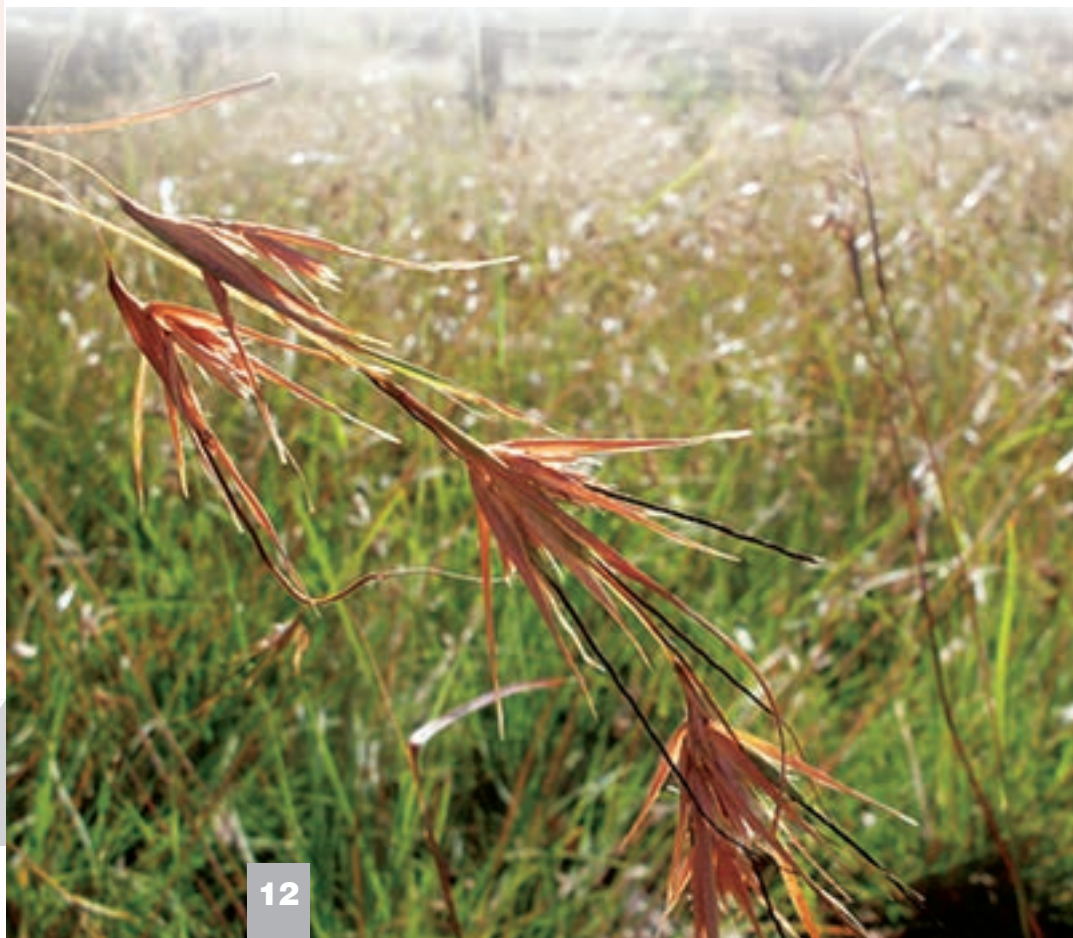
Kampa e e laolwang ka tshwanelo ya tlhogokgolwane e tla supa matlhare a mahubedu ka mariga mme a mabududu ka nako ya go tlhoga ka selemo.

Go tla nna mosola le go oketsa thutiso ya gago o le molemirui fa o ka reka buka e e kwadiilweng go tlhalosa mefuta ya majang mo Aforikaborwa gore o kgone go bona Tlhogokgolwane mo polaseng ya gago. Tlhogokgolwane e ka bonwa e le moseka kgotsa motshikiri kgotsa rathathe a a leng majang a a fitlhetlwang mo nageng e e fudisitsweng go feta.

Tlhogokgolwane e bonwa e le mafulo a a phalang mafulo a mangwe mo nagagodimo ka matlhare a bojang bo a le mantsi mme a monate fa a sa le boleta ka dikgakologo le selemo. Fa kampa e tlogelwa e sa fudisiwe ka selemo go tla nna khupetso ya bojang bo bo ka fulwang ka mariga.

Fa tlhakatlhakano e e tsamaelanang ya letswai le difosefata e fiwa go latswa, naga ya tlhogokgolwane e ka bonwa e le dijo tse di pila go rua diruiwa ka tshwanelo go tswelela mo marigeng. Go tsamaelana le mafulo a selemo le dijalo jaaka mmidi le dijalo tse dingwe tse di nayang disalelatshimong ka mariga go ka nna sesupetso sa bolaodi bo bo pila mo polaseng ya gago.

ATHIKELE E ROMETSWE KE MOLEMIRUI WA MOROLATIRO

Maitlhommo a rona ke go ntsha kgatiso e e gaisang ka fa go kgonegang. Ditshwaelo dingwe le dingwe ka diteng tsa borulaganyi kgotsa neelo ya teng, di ka lebiswa go Jane McPherson.